

УДК: 330.341.1:32

Мар'яна С. Шкода*Київська гуманітарна академія***АКТИВІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ**

У статті досліджено проблему регуляторної політики інноваційного розвитку економіки країни. Запропоновано методичний інструментарій підтримки та стимулювання інноваційних проектів шляхом інтенсифікації діяльності триади кластерного типу (приватного сектору, державного забезпечення і регулювання та наукоємного сектору), що надає можливість ранжувати та встановлювати чіткі орієнтири інноваційної діяльності на макро-, мезо- та мікрорівнях, а також трансформації інноваційного сектору з позицій зменшення ризиків і невизначеності.

Ключові слова: *інноваційна регуляторна політика; підвищення конкурентоспроможності; зменшення ризиків; національна економіка.*

Марианна С. Шкода*Киевская гуманитарная академия***АКТИВІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЯК ФАКТОР ПОВЫШЕННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ**

В статье исследуется проблема формирования регуляторной политики инновационного развития экономики Украины. Предложен методический инструментарий поддержки и стимулирования инновационных проектов путём интенсификации деятельности триады кластерного типа (частного сектора, государственного обеспечения и регулирования и наукоёмкого сектора), что позволяет ранжировать и устанавливать чёткие ориентиры инновационной деятельности на макро-, мезо- и микроуровнях, а также способствует трансформации инновационного сектора с позиций уменьшения рисков и неопределённости.

Ключевые слова: *инновационная регуляторная политика; повышение конкурентоспособности; уменьшение рисков; национальная экономика.*

Maryana S. Shkoda*Kiev humanitarian academy***ENHANCING THE INNOVATION POLICY THROUGH BOOSTING THE
COMPETITIVENESS OF NATIONAL ECONOMY**

The paper discusses the issues of elaborating a national regulatory policy of Ukraine's innovation development and suggests a methodological toolkit to support and facilitate innovation projects through enhancing the cluster-based triad performance (private sector, state regulatory provisions and science-intensive sector), which enables to range and set clear innovation goals at macro-, mezo- and microlevels, as well as promoting innovation sector transformations from the perspectives of reducing risks and uncertainty.

Keywords: *innovation regulatory policy; enhancing competitiveness; risk reduction; national economy.*

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями Домінантною передумовою вдалого вступу держави в постіндустріальну економіку, зростання її конкурентоспроможності на міжнародному рівні є впровадження результативної інноваційної діяльності і відмінна інтенсивність інноваційних процесів. Інноваційна модель розвитку економіки вже стала завершеним діянням для багатьох розвинених країн світу, що позначилося на функціонуванні всієї світової економіки. У цьому

зв'язку поліпшення позицій України на світовій арені і в світогосподарській системі вимагає якнайшвидшої практичної реалізації такої моделі, що передбачає вдосконалення регуляторної політики розвитку інноваційних процесів.

Аналіз останніх публікацій по проблемі Світовий досвід регулювання політики інноваційного розвитку та моніторинг національної інноваційної діяльності дозволили встановити напрями вдосконалення державної регуляторної політики, в першу чергу, на основі використання нових форм взаємодії державних і підприємницьких структур у вирішенні проблем інноваційного розвитку економіки України.

Невирішені частини дослідження З цих позицій перед Україною автор визначив два головних завдання:

– перше, в стислі терміни реалізувати загальноприйняті у світовій практиці принципи розробки та реалізації державної інноваційної політики, покращити важелі державного регулювання інноваційної діяльності відповідно до світових стандартів захисту інтелектуальної власності, регулювання конкуренції та зовнішньої торгівлі;

– друге, прискорити формування національної моделі регуляторної політики, включаючи впровадження прогресивних принципів і важелів регулювання інноваційної діяльності, пришвидшити реформування національної інноваційної системи і всіх її складових, вдосконалити економіко-організаційні важелі стимулювання інноваційної діяльності.

Мета дослідження полягає у обґрунтуванні основних напрямів активізації інноваційної політики як фактору підвищення конкурентоспроможності національної економіки

Виклад основних результатів та їх обґрунтування Найважливішу роль у стимулюванні інноваційної діяльності з боку держави відіграє формування сприятливого інноваційного клімату в економіці та інфраструктурі забезпечення досліджень і розробок, включаючи національні служби науково-технічної інформації, патентування та ліцензування, стандартизації, сертифікації, статистики; аналітичні центри для вивчення зарубіжного досвіду, підготовки прогнозів науково-технічного розвитку та формування на їх основі системи національних наукових пріоритетів в забезпеченні інформацією осіб, які приймають рішення; оцінювання можливих негативних наслідків інновацій.

Автором визначено, що стимулювання інноваційної діяльності з боку держави підрозділяється на два види (рис. 1).

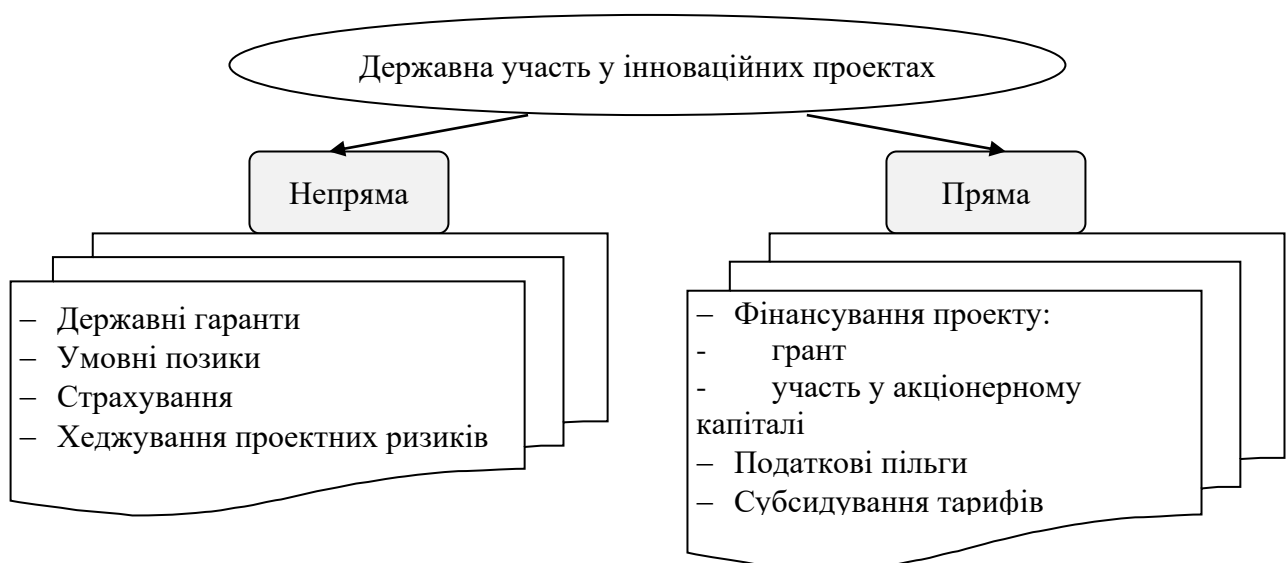

Рис. 1. Державна участь в інноваційних проектах

Джерело: узагальнено автором на основі опрацьованих даних [184; 182; 129; 164; 41]

Уточнення цілей й завдань, формулювання нових принципів державної інноваційної політики і конкретизація її пріоритетів має реалізовуватись на основі: 1) аналізу світової практики регулювання інноваційного розвитку; 2) моніторингу міжнародного інноваційного процесу та НТП з виявленням тенденцій розвитку; 3) моніторингу національного інноваційного процесу з виявленням сильних і слабких сторін інноваційної, науково-технічної (рівень та інтенсивність прикладних досліджень) і наукової (рівень та інтенсивність фундаментальних досліджень) діяльності.

Автором доведено, що для створення інноваційного механізму, необхідно майже з нуля вибудувати інноваційну інфраструктуру, під якою ми розуміємо систему інститутів, що забезпечують прискорене проходження всіх стадій інноваційного продукту: від зародження ідеї до масового виробництва. Крім того, повинна бути створена законодавча база, стимулююча впровадження інновацій у реальному секторі економіки. Тоді національні компанії зможуть масово впроваджувати і адаптувати новітні методи виробництва, підвищуючи свою конкурентоспроможність і, як наслідок, виходити на світовий ринок високотехнологічної продукції, перевершуючи за своїми параметрами аналоги зарубіжних виробників.

В такому процесі, необхідне ефективне функціонування державного регулювання інноваційної сфери(рис 2).

Рис. 2. Функції державного регулювання в інноваційній економіці

Джерело: розробка автора

Серед провідних цілей регуляторної політики інноваційного розвитку економіки України слід виділити:

- забезпечення технологічного прориву економіки на основі культивування прогресивних технологічних укладів;
- підвищення інноваційної активності у всіх секторах економіки і науки;
- розвиток інноваційного сектору економіки та всіх його складових адекватно світовому рівню;
- реалізація інноваційної економіки на основі створення ефективної національної інноваційної системи;
- розвиток інноваційних компонентів національної конкурентоспроможності.

Дані цілі деталізовані завданнями, які встановлюють напрями дій держави в регулюванні політики інноваційного розвитку економіки на базі формату державно-приватного партнерства, як ефективного важеля інтенсифікації інноваційного розвитку (на

базі досвіду Європейських країн) відносно поставлених задач бізнес-структур, науки та освіти (рис. 3).

ЗАВДАННЯ В СФЕРІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ			
Держава	Бізнес	Наука	Освіта
<ul style="list-style-type: none"> - переведення економіки на інноваційний шлях розвитку; - стимулювання виробництва і споживання інновацій господарюючими суб'єктами; - підготовка фахівців для інноваційної економіки 	<ul style="list-style-type: none"> - підвищення рівня конкурентоспроможності; - пошук нових ринків збуту; - виробництво нових товарів і послуг; - мінімізація підприємницьких ризиків; - збільшення одержуваного прибутку і розвитку бізнесу 	<ul style="list-style-type: none"> - розвиток нових напрямків у науці; - задоволення наукових інтересів і просування наукових ідей; - розробка нових технологій, матеріалів, товарів і виробництв і їх визнання суспільством 	<ul style="list-style-type: none"> - інновації в освітньому середовищі; - розробка нових програм і напрямків підготовки кадрів; - затребуваність фахівців, здатних працювати в інноваційній економіці
<div style="display: flex; justify-content: space-around; margin-top: 10px;"> ↓ ↓ ↓ ↓ </div>			
Завдання, які вирішуються за допомогою ДПП			
<ul style="list-style-type: none"> - Створення і управління інноваційними проектами, які вимагають значних фінансових, інтелектуальних і часових витрат. - Створення інфраструктури, відповідної інноваційній економіці. - Проведення спільних дослідних розробок в інтересах інноваційної економіки. - Інтеграція науки, освіти та бізнесу в області інновацій 			

Рис. 3. Основні завдання регуляторної політики інноваційного розвитку економіки України на сформовані на базі ДПП

Джерело: розробка автора

Що стосується переваг державної інноваційної політики, то для умов України вони можуть бути наслідувані з досвіду інших країн, наприклад, країн ЄС, які є основними економічними партнерами України. Визначальне значення в розробці та реалізації ДПП має вибір об'єктів державного впливу. Селекція дозволяє більш концентровано впливати на об'єкти регулювання, економити ресурси і підвищити якість впливу. Даний підхід повинен реалізовуватися за допомогою постійної деталізації та конкретизації роботи державних органів з питань інноваційної інтеграції

Державна регуляторна політика здійснюється за допомогою організаційних, економічних, фінансових та нормативно-правових важелів, що детально викладено в табл. 1.

Також серед регуляторних важелів, які здійснюють значний вплив на політику інноваційного розвитку виділено наступні:

- пряма підтримка державою вітчизняного виробника, шляхом зменшення податкових пільг на продукування інновацій, на базі польського досвіду;
- створення сучасних високотехнологічних підприємств у державній власності або на умовах державно-приватного партнерства, їх просування на міжнародний рівень та можливий продаж;

– визначення пріоритетних напрямів державної промислової політики та їх пряме фінансування з бюджету. У цьому випадку політика ціноутворення не повинна віддаватися на викуп ринку і бізнес-структурам. Повинна підтримуватись пряма участь держави при встановленні ціни на продукцію, виготовленої за рахунок бюджетних коштів.

Таблиця 1

Важелі регуляторної політики інноваційного розвитку економіки

Види регуляторної політики інноваційної діяльності			
Організаційні важелі	Економічні важелі	Фінансові важелі	Нормативно-правові важелі
державна підтримка інноваційних проектів, які включені у державні та регіональні інноваційні програми	розвиток ринкових відносин	проведення бюджетної політики, яка забезпечує фінансування інноваційної діяльності	встановлення правових основ взаємовідносин суб'єктів інноваційної діяльності
сприяння розвитку інноваційної інфраструктури	проведення податкової політики і політики ціноутворення, які сприяють зростанню пропозиції на ринку інновацій	напрямок в інноваційну сферу державних ресурсів та підвищення ефективності їх використання	гарантування охорони прав та інтересів суб'єктів інноваційної діяльності, зокрема, охорони таких найбільш істотних для розвитку інноваційної діяльності прав, як права інтелектуальної власності
кадрова підтримка інноваційної діяльності	створення вигідних податкових умов для ведення інноваційної діяльності усіма суб'єктами	виділення прямих державних інвестицій для реалізації інноваційних програм і проектів, важливих для громадського розвитку, але непривабливих для приватних інвесторів	
сприяння підготовці, перепідготовці та підвищенню кваліфікації кадрів, які здійснюють інноваційну діяльність	забезпечення ефективної зайнятості в інноваційній сфері	Створення сприятливого інвестиційного клімату в інноваційній сфері	
Створення сприятливого інвестиційного клімату в інноваційній сфері	розширення попиту на інновації	надання дотацій, пільгових кредитів, гарантій вітчизняним і іноземним інвесторам, які беруть участь в інноваційній діяльності	

Продовження таблиці 1

Інформаційна підтримка інноваційної діяльності	надання фінансової підтримки та податкових пільг підприємствам, які освоювали та поширюють інновації;	зниження відрахувань податків у бюджет у разі використання ними своїх бюджетних засобів для фінансування державних інноваційних програм і проектів;
Сприяння інтеграційним процесам, розширенню взаємодії суб'єктів економіки в інноваційній сфері, розвитку міжнародного співробітництва у цій області	сприяння модернізації техніки;	проведення бюджетної політики, яка забезпечує фінансування інноваційної діяльності;
захист інтересів російських суб'єктів інноваційної діяльності в міжнародних організаціях	розвиток лізингу наукоємної продукції	напрямок в інноваційну сферу державних ресурсів та підвищення ефективності їх використання
	активізація підприємництва	виділення прямих державних інвестицій для реалізації інноваційних програм
	Припинення недобросовісної конкуренції	Створення сприятливого інвестиційного клімату в інноваційній сфері
	підтримка вітчизняної інноваційної продукції на міжнародному ринку	надання дотацій, пільгових кредитів, гарантій українським і іноземним інвесторам, які беруть участь в інноваційній діяльності
	розвиток експортного потенціалу країни;	зниження відрахувань податків у державний бюджет
	Розвиток зовнішньоекономічних в'язків в інноваційній сфері;	проведення бюджетної політики, яка забезпечує фінансування інноваційної діяльності;
	зовнішньоекономічна підтримка, включаючи надання митних пільг для інноваційних проектів, включених в державні інноваційні програми	напрямок в інноваційну сферу державних ресурсів та підвищення ефективності їх використання

Джерело: розробка автора

Важливим завданням підвищення ефективності державної інноваційної політики є досягнення синергетичного ефекту в результаті більш глибокої взаємодії міністерств і відомств при реалізації програм і заходів по інтенсифікації інноваційного розвитку; виділення загальносистемних цілей, напрямів і важелів державної інноваційної політики, які повномасштабно реалізуються на національному рівні та їх доповнення на рівні територіально-адміністративних одиниць; розгортання поліфункціональних макроекономічних програм зі стимулювання інноваційної діяльності; досягнення ефекту ДІП

в результаті реалізації пріоритетних програм, методів, важелів і заходів; формування інноваційних кластерів.

Проте, спираючись на міжнародний досвід і враховуючи національні особливості, необхідно підкреслили головні проблеми, які пов'язані з неефективною законодавчо-нормативною базою, проблематикою фінансування інноваційної інтеграції, нестачею кваліфікованих кадрів в деяких регіонах нашої країни та ін. Передача держвласності так званим «ефективним управлінцям» привела в кінцевому підсумку до руйнування наукомісткої промисловості країни. За часи незалежності у країні практично не створюються високотехнологічні підприємства, конкурентоспроможні на світовому ринку. Навіть новостворені компанії з державною участю, орієнтовані на випуск наукомісткої продукції найчастіше досі використовують потенціал промисловості СРСР.

Серед критеріїв, що враховуються при виборі інноваційних проектів, автором виділено наступні:

- проект повинен відповідати вимогам національних пріоритетів в галузі науки і технології (S& T) та інноваційної сфери (ці пріоритети змінюються кожні п'ять років Верховною Радою України);
- проект повинен бути спрямований на практичну реалізацію сучасних, високотехнологічних та енергозберігаючих технологій, виробництво конкурентоспроможної продукції;
- фінансові показники проекту повинні бути обґрунтовані, документація повинна відповідати технічним, екологічним та соціальним стандартам України;
- технічні характеристики нового продукту повинні відповідати національним та світовим стандартам;
- заздалегідь повинні бути вирішені питання юридичного захисту й підтримки продукту або технології;
- фінансовий, правовий статус, а також «запас міцності» підприємства при реалізації окремого проекту повинен відповідати критеріям прийнятності та реалізації проекту.

Суттєве значення для реалізації державної інноваційної політики в Україні є процес відбору інноваційних проектів для надання підтримки та виділення фінансування. В даний час відсутня пряма підтримка з боку держави і R&D організацій, що здійснюють інноваційну діяльність, але їх окремі інноваційні проекти можуть претендувати на різні форми державної підтримки, вибір яких відбувається на конкурсній основі. Ця ситуація різко контрастує з підтримкою R&D, де держава надає основний обсяг фінансування для організацій в рамках різних грантів, а не на конкурсній основі.

Інноваційні проекти відбираються на підставі закону "Про наукову і науково-технічну експертизу" [6], який визначає правові, організаційні та фінансові основи експертної діяльності в науково-технічній сфері, а також загальні основи і принципи регулювання суспільних відносин у сфері організації та проведення наукової і науково-технічної експертизи з метою забезпечення наукового обґрунтування структури та змісту пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки, наукових, науково-технічних, соціально-економічних, екологічних програм і проектів, визначення напрямів науково-технічної діяльності, аналізу та оцінювання ефективності використання науково-технічного потенціалу, результатів досліджень.

Концептуальною метою державної інноваційної політики модернізації є об'єднання суспільства шляхом взаємодії держави, бізнесу, населення, ЗМІ, громадських організацій для розробки єдиної ідеологічної концепції інноваційного розвитку, де будуть відображені економічні, соціальні, політичні та культурні можливості держави, а також потенційні вигоди, які може отримати країна від проведення структурних інноваційних перетворень.

Таким чином, згідно авторської позиції визначальною метою інноваційного розвитку має стати розробка системи ключових показників розвитку економіки в довгостроковій перспективі, що дозволяє сформувавши в суспільстві, бізнес-колах і державних органах влади правильну мотивацію і розуміння кінцевих результатів державної інноваційної політики, а також банальна віра в успіх.

В поточних умовах основою державного регулювання в широкому сенсі має стати не протиставлення ролі інституційного або технологічного підходу, а взаємопов'язаний симбіоз обох підходів з чітко орієнтованим планом використання тих чи інших важелів. На початковому етапі переважно застосовувати проектно-технологічні рішення, включаючи механізми «адміністративного» примусу сировинних галузей до перерозподілу коштів в інноваційні. При цьому найбільш важливим є не сам факт використання проектно-технологічного інструментарію як елемента економічних важелів, а його органічне вливання в політику розвитку, що й повинно бути основним пріоритетом інноваційної діяльності.

У той же час необхідним є чітке розмежування управлінських функцій, при якому регулятивні (інституційні) закріплюються за органами державної влади, а проведення проектно-технологічних рішень перерозподіляється на користь державних економічних агентів (бізнес-структур, створених на основі ДПП). Такий підхід, з одного боку, дозволить сконцентрувати зусилля органів влади на якісному поліпшенні інституційного середовища, а з іншого - забезпечить належну конкурентоспроможність всієї економіки і ефективний перерозподіл фінансових ресурсів, як для цілей модернізації, так і інноваційного розвитку економіки.

Висновки та перспективи подальших досліджень Підсумовуюче вищезазначене автором визначено що інноваційний розвиток української економіки - це процес, який повинен:

1. забезпечити вільний споживчий вибір на ринку за рахунок диверсифікації внутрішнього виробництва;

2. забезпечити інноваційну орієнтацію відродження вітчизняного виробництва.

Міждержавне інноваційне співробітництво держав-учасниць ЄС з одного боку може бути дієвим інструментом інноваційного прориву, а з іншого – нагальною необхідністю, реалізація якої передбачає:

– створення міждержавного інноваційного простору, об'єднуючого ресурси НІС ряду країн, що додає системний характер інноваційного розвитку та сприяє більш широкого використання науково-технічних розробок і винаходів;

– посилення інноваційної детермінанти економічного зростання на основі формування НІС і міждержавних інноваційних проектів;

– здійснення заходів щодо створення імпортозамінних виробництв в окремих сегментах економіки;

– збільшення частки галузевої науки у сформованих системах науково-технічних та інноваційних фондів (промислових кластерах);

– формування повноцінного ринку нанопродукції.

Все це надасть можливість не тільки оцінити реальні перспективи ситуації, що склалася, наявних інноваційних потенціалів і ресурсів, а найголовніше - забезпечити вихід з фінансово економічної кризи та закласти основи переходу національної економіки на стійку інноваційну модель розвитку.

Отже, можна зробити висновок, про те що підвищення ефективності державної інноваційної політики України вимагає впровадження нових підходів до об'єктивізації та управління інноваційним розвитком. Як зазначалося раніше, висока результативність політики держави в сфері інновацій може бути забезпечена важелями впливу на «полюси зростання» сучасної «інноваційної» економіки.

Література

1. Єрмошенко М. М. Проблеми державного регулювання інноваційного розвитку підприємств і шляхи їх розв'язання : [Текст] / М. М. Єрмошенко // Актуальні проблеми економіки. — 2010. — № 3 (105). — С. 45–54.
2. Каленюк І. С. Переваги міжнародного інноваційного співробітництва : [Текст] / І. С. Каленюк, Н. І. Холявко // Економічні науки : [збірник наукових праць Луцького національного технічного університету]. — Серія : Економічна теорія та економічна історія. — Вип. 7 (28). — Ч. 1. — Луцьк, 2010. — С. 266–282.
3. Каленюк І. С. Освітній імператив суспільного прогресу : [Текст] / І. С. Каленюк // Імперативи розвитку України в умовах глобалізації : II Міжнародна науково-практична конференція (4–5 черв. 2010 р.) : [матеріали доповідей та виступів]. — Чернігів : ЧДІЕУ, 2010. — С. 9–13.
4. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні : Закон України від 16.01.2003 № 433-IV : [Текст] // Відомості Верховної Ради (ВВР). — 2003. — № 13. — С. 93.
5. Шутова А. Н. Роль малого інноваційного підприємництва в розвитку економіки в умовах глобалізації : [Текст] / А. Н. Шутова // Імперативи розвитку України в умовах глобалізації : Міжнародна науково-практична конференція (24–26 вересня 2008 р.) : [матеріали доповідей та виступів]. — Чернігів : ЧДІЕУ, 2008. — С. 162–165.
6. Kalenyuk I. S. The Assessment of Innovation Projects of International Cooperation : [Text] / I. S. Kalenyuk, N. I. Holyavko // Information Technologies, Management and Society : the 7th International Conference (April 16–17, 2009) : [Programme and Theses]. — Riga, 2009. — P. 99.
7. Odinkova T. The Stimulation of Innovation of Small and Medium Enterprises : [Text] / T. Odinkova // Information Technologies, Management and Society : the 7th International Conference (April 16–17, 2009) : [Programme and Theses]. — Riga, 2009. — P. 106.
8. Number of application submitted by country (Tempus IV – Third Call for Proposals): [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://eacea.ec.europa.eu/tempus/results_compendia/documents.

Актуальні видання Київського національного університету технологій та дизайну

378.014.54

Економічні та соціальні аспекти ефективного розвитку вищої школи: колективна монографія / [І. М. Грищенко, С. В. Бебко, С. В. Бреус, Т. М. Власюк, Н. А. Крахмальова, І. А. Лимар, Т. М. Нефедова, І. О. Тарасенко, С. Г. Натрошвілі та ін.] ; за заг. ред. І. М. Грищенка. – К. : Педагогічна думка, 2015. – 480 с.

ISBN 978-966-644-392-5

У монографії здійснено теоретико-методологічне обґрунтування економічних та соціальних аспектів ефективного розвитку вищої школи. Подано аналіз вітчизняного та міжнародного досвіду фінансування закладів системи вищої освіти. Обґрунтовано пропозиції, спрямовані на розв'язання проблем управління соціально-економічним розвитком вищої школи в умовах глобалізації та підвищення якості освітніх послуг для різних верств населення в сучасних ринкових умовах.

Розраховано на науковців, фахівців з економіки освіти, аспірантів, докторантів та студентів економічних спеціальностей, науково-педагогічних працівників і працівників системи управління сфери освіти.

